Sosiaali- ja terveysministeriö
Lausunto
4.2.2026

Lakivaliokunnalle

Asia: HE 198/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, ulosottokaaren, sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lakivaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, ulosottokaaren, sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että se antoi lausunnon oikeusministeriölle nyt lakivaliokunnassa käsiteltävästä hallituksen esityksen luonnoksesta 7.10.2025.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa hallituksen esityksen tavoitteita sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi. Viranomaisten välinen tietojenvaihto luo edellytyksiä myös viranomaisten tehokkaammalle ja oikea-aikaiselle valvonnalle ja varhaiselle puuttumiselle.

1. Ehdotukset henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin

16 §. Oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta

Aiemmassa esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa sosiaali- ja terveysministeriö totesi, että aiemmin voimassa olleessa 16 §:n kyseisessä kohdassa oli viitattu sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslaki) 20 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tiedonantovelvollisiin, mutta tämä säännös siirrettiin asiakastietolain uudistamisen yhteydessä asiakastietolain 64 §:ksi. Tuossa yhteydessä, eduskuntakäsittelyssä säännöksestä irrotettiin sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada tietoja terveydenhuollon toimintayksiköltä ja terveydenhuollon ammattihenkilöltä, joten asiakastietolain 64 § on huomattavasti suppeampi kuin mitä asiakaslaissa on ollut.

Asiakaslain mukainen säännös oli sisältänyt kaikki terveydenhuollon toimintayksiköt, myös yksityisen ja valtion terveydenhuollon. Lisäksi kohdassa oli mainittu kunnan sosiaali- ja terveysviranomaiset, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtynyt hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän vastuulle.

Nyt ehdotetun 2 momentin pykäläkohtaisena perusteluna on todettu, että pykälän 2 momentista poistettaisiin sana ”kunnan” huomioiden sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille. Lisäksi ”terveysviranomaisilta” muutettaisi muotoon ”terveydenhuollon viranomaisilta” ja muutokset olisivat luonteeltaan teknisiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan kyse ei kuitenkaan ole vain luonteeltaan teknisestä muutoksesta. Ministeriön näkemyksen mukaan, joko esitettävää momenttia tulisi täsmentää tai asiaa tulisi tarkemmin perustella valiokunnan mietinnössä, keitä viranomaisia tiedonsaantioikeus kattaa ja erityisesti oliko tarkoitus kattaa myös yksityiset palvelunantajat. Pelkkä ”kunta” sanan muuttaminen laajentaa isäksi viranomaistoimijoiden joukkoa, joilta Rikosseuraamusvirastolla olisi tiedonsaantioikeus.

Jos tarkoituksena oli sisällyttää hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat viranomaiset, niin ilmaisu ”sosiaali- ja terveydenhuollon viranomainen” on sinällään asianmukainen ilmaisu. Sen sijaan, jos tarkoituksena on, että myös muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajat ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt kuuluisivat tiedonsaantioikeuden piiriin, niin sääntelyä tulisi täsmentää. Palvelunantaja määritellään asiakastietolain 3 §:n 11 kohdassa, ja se kattaa kaikki sosiaali- ja terveyspalveluja järjestävät ja toteuttavat toimijat. Lisäksi viittaus asiakastietolain 64 §:n tiedonantovelvollisiin voi johtaa tilanteisiin, jolloin tiedonsaantioikeuden piiri riippuu aina kulloinkinkin voimassa olevasta asiakastietolain 64 §:n sisällöstä.

Totesimme, että ehdotusluonnoksen 16 §:ssä oli käytetty käsitettä *päihdehuolto*, vaikka se on jo poistunut voimassa olevasta sääntelystä. Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä huomiomme on otettu huomioon siten, että käytetään ilmaisua *päihdehoito*, mikä on asiayhteyteen paremmin sopiva termi. Samaista päihdehuolto- termiä käytetään kuitenkin edelleen myös voimassa olevan lain 9 §:ssä, jota ei hallituksen esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan se pitäisi muuttaa, koska edellä mainitussa pykälässä on muutenkin epäselvästi todettu sosiaalihuollon tietojen sisältöjä ja jää epäselväksi, millä pykälällä oikeuttaa Rikosseuraamuslaitoksen pyytämään ja saamaan tarvitsemansa terveydenhuollon tiedot, esim. päihdehoidon tiedot, johon pykälätekstissäkin eri kohdin viitataan.

16 a § Oikeus pyytää lausunto yrityksen tai muun yhteisön soveltuvuudesta

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin esitetään lisättäväksi uusi 16 a §, jossa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää lausuntoa Keskusrikospoliisilta yrityksen tai yhteisön soveltuvuudesta.

Lausuimme aiemmin, että esitettävä sääntely on poikkeuksellinen, sillä yleisenä periaatteena on edelleenkin, että viranomaisen oikeudesta pyytää lausunto toiselta viranomaiselta ei ole tarpeen säätää laissa. Nimittäin esimerkiksi hallintolain 31 §:ssä säädetään viranomaisen selvittämisvelvollisuudesta, joka sisältää oikeuden pyytää lausunto. Sen sijaan, mikäli edelleenkin ehdotuksella tarkoitetaan viranomaisen velvollisuutta antaa lausunto tai luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tietoja toiselle viranomaiselle, niin sitä tulee lailla säätää.

Hallituksen esityksessä oleva 16 a §:ää ei edelleenkään ole kirjoitettu siten, että siinä säädettäisiin tiedonsaantioikeudesta vaan vain oikeudesta pyytää lausuntoa

keskusrikospolisilta. Pykäläehdotusta tulisi valiokuntakäsittelyn yhteydessä täsmentää siten, että se vastaisi pykäläkohtaisissa perusteluissa esitettyä tarkoitusta ja pykäläehdotuksen sanamuodon pitäisi paremmin tarkkarajaisesti vastata pykäläkohtaisissa perusteluissa todettua käyttötarkoitusta. Ehdotettua 16 a §:ää ei myöskään ole asianmukaisesti säätämisjärjestysperusteluissa perusteltu.

19 § Tietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten välistä tietojen luovuttamista ja saamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä yleensä Suomen perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus ”tietojen välttämättömyydestä” jonkin tarkoituksen kannalta (esim. PeVL 17/2016 vp).

Ehdotetussa 19 §:n 2 momenttia koskevassa säätämisjärjestysperustelussa todetaan, että ehdotuksessa luovutettavat tietosisällöt olisi rajattu koskemaan vain tietoja vangin yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, joita Rikosseuraamuslaitoksella on hallussaan. Perusteluiden mukaan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan oikeus tietojen saamiseen tai luovuttamiseen on voinut liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi (PeVL 17/2016 vp).

Perustelujen mukaan ehdotettavassa säännöksessä tietojen luovuttamisen edellytys olisi tietojen tarpeellisuus vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa ja lisäksi luovuttaa voisi vain pykälässä lueteltuja tietoja, eli tietoja, jotka koskevat vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Kyse olisi siten säännöksessä rajatusta joukosta Rikosseuraamuslaitoksella olevia tietoja. Ehdotettu säännös olisi täsmällinen ja tarkkarajainen ja säännöksessä tietojen luovuttaminen olisi kytketty tietojen tarpeellisuuteen perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään edellyttämin tavoin (PeVL 17/2016 vp).

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotettu 19 §:n 2 momentti olisi osittain ilmaisultaan ”*jos tiedot ovat tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi*” sinällään tarkkarajaisempi kuin lausuntokierroksella ollut ilmaisu ”*jos tiedot ovat tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja estämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.*”

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan tietojen luovutusta ei ole edelleenkään sidottu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaiseksi välttämättömyyteen, eikä tietosisältöjä myöskään edelleenkään luetella tyhjentävästi siten kuin perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään edellyttänyt,

mikäli tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus liittyy käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin.

Sosiaali- ja terveysministeriö sinällään ymmärtää, että nykyinen sääntely aiheuttaa käytännön työssä hankaluuksia ja soveltamishaasteita, siten kuin esityksen perusteluissa on todettu. Valiokunnan tulisi kiinnittää huomiota kuitenkin perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuteen ottaen huomioon muun muassa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö (esim. esim. PeVL 3/2017 vp; PeVL 15/2018 vp), Euroopan unionin tuomioistuimen tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artikloja koskevan oikeuskäytäntö ja EU:n perusoikeuskirja.

Edellä todettuun viitaten, ministeriö näkee suotavana, että lakivaliokunta pyytäisi asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon.

2. Laki 1 luvun 26 §:n ja 3 luvun 72 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sen lausuntokierroksella ulosottokaaren uudeksi 3 luvun 72 §:n 4 momentiksi esitetyt huomiot on otettu huomioon ja hallituksen esityksessä esitetyin perusteluin ehdotuksesta on luovuttu.

3. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta säädettäisiin, että Verohallinto voi salassapitosäännösten estämättä antaa omasta aloitteestaan verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen:

16) työsuojeluviranomaiselle verovalvonnassa havaittuja tietoja työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen, työolosuhteiden sekä ulkomaalaisen työvoiman käytön valvomiseksi, jos, tiedot ovat välttämättömiä asian saattamiseksi työsuojeluviranomaisen tietoon; sekä

17) esitutkintaviranomaiselle tietoja, joiden voidaan epäillä liittyvän työsyrjintään, kiskontaan työelämässä, törkeään kiskontaan työelämässä, kiskontaan tai ihmiskauppaan, jos tiedot ovat välttämättömiä epäilyn saattamiseksi kyseisen viranomaisen tietoon.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tietojen luovutus 18 §:ssä on sinällään teknisesti sidottu perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaiseksi välttämättömyyteen, mutta pelkän sanan ”tarpeellinen” muuttaminen sanaksi ”välttämätön” ei tee sääntelystä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (ks. esim. Lindroos-Hovinheimo, S. (2025). Välttämättömyys ja valtiosääntö. Lakimies, 123(7-8), 1206–1234.) mukaista. Säätämisjärjestysperusteluissa ei myöskään ole kiinnitetty edelleenkään riittävää huomiota perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuteen ottaen huomioon muun muassa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö (esim. PeVL 3/2017 vp; PeVL 15/2018 vp), Euroopan unionin tuomioistuimen tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artikloja koskevan oikeuskäytäntö ja EU:n perusoikeuskirja.

Edellä todettuun viitaten, ministeriö näkee suotavana, että lakivaliokunta pyytäisi asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon.

4. Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 4 c §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut lain työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 4 c §:n muuttamisesta esitetyn ehdotuksen valmisteluun ja tukee esitysluonnosta. Ministeriö yhtyy hallituksen esityksessä todettuun, että työsuojeluviranomaisten tietojoukkoa koskevaa tiedonsaantioikeutta on muokattu hallituksen esityksessä siten, että säännöstekstistä käy selkeämmin ilmi perusteet, joilla tietojoukkoa tulee rajata. Pykälä helpottaa osaltaan valvontakohteiden valintaa ja tehostaa resurssien käyttöä. Kun työsuojeluvalvontaa kohdennetaan enemmän esimerkiksi verolainsäädäntöä laiminlyöneisiin yrityksiin, lainsäädäntöä noudattaviin yrityksiin tehtäisiin vähemmän tarkastuksia.

Joni Komulainen

Hallitusneuvos

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Turvallisuus ja terveys -osasto

Bioteknologia ja lääkkeet -yksikkö